

سامانه اعتبارسنجی مشتریان بانکی و بیمه‌ای

مطالعه موردی: تجربه شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران

محمد جلیلی

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۹/۶/۲۷

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸۹/۱۱/۲۶

چکیده

سامانه گزارشگری اعتباری و اعتبارسنجی بانکی که در دنیا با عنوان اعتبارسنجی^۱ شناخته می‌شود، بر پایه تسهیم اطلاعات و در حقیقت مشارکت سازمان‌هایی که اطلاعاتی از وضعیت اعتباری اشخاص (حقیقی یا حقوقی) دارند، شکل می‌گیرد. اعضای سامانه اعتبارسنجی، باید بر اساس استاندارد مشخصی، اطلاعات اعتباری افراد و مشتریان را در قالب پایگاه داده‌ای منسجم ذخیره نمایند تا دیگر اعضا نیز بتوانند با تعریف دسترسی خاصی، از این اطلاعات بهره‌مند شوند. اجرای چنین سازوکاری بدون بهره‌گیری از فناوری اطلاعات میسر نمی‌باشد. سرعت، دقت و امنیت از شاخص‌های

* عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ابهر و مدیر عامل شرکت رتبه‌بندی اعتباری ایران.
1- Credit Bureau.

اصلی این سامانه محسوب می‌گردند. معماری داخلی سامانه اعتبارسنجی، ضامن افزایش سرعت پردازش و توانایی ذخیره حجم بالای اطلاعات (در حد ایجاد فایل برای همه اشخاص حقیقی و حقوقی ایرانی با بایگانی فعال ۵ ساله) می‌باشد. همچنین برای امنیت شبکه و تبادل اطلاعات نیز پروتکل‌های مختلفی وجود دارد. شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به عنوان نهاد مالی رتبه‌بندی و اعتبارسنجی مشتریان در راستای اصل ۴۴ قانون اساسی و قانون طرح تسهیل اعطای تسهیلات مصوب مجلس شورای اسلامی و با مأموریت ایجاد سامانه اعتبارسنجی برای نظام بانکی و اعتباری کشور ایجاد شده است و تاکنون توانسته با حمایت وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی و همچنین مشارکت بانک‌های کشور، تمام زیرساخت‌های مورد نیاز را در راستای دستیابی به نظام اعتبارسنجی و گزارشگری اعتباری برای نظام بانکی و بیمه‌ای فراهم نماید. در این مقاله فعالیت‌ها و دستاوردهای شرکت به عنوان نمونه موفق ایجاد سامانه اعتبارسنجی ارائه شده است و جایگاه تکنولوژی‌های نوین برای اعتبارسنجی مشتریان بانکی و بیمه‌ای و ابعاد علمی و فنی آن شامل تبادل داده، ذخیره، پردازش و گزارشگری، تأمین امنیت شبکه و مسیرهای نقل و انتقال داده و فرمت تبادل سامانه مذکور مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

واژه‌های کلیدی: سامانه اعتبارسنجی، امتیازدهی اعتباری،^۱ رتبه‌بندی اعتباری،^۲ امتیازدهی بیمه‌ای.^۳

طبقه‌بندی JEL: G22, O21, E5

1- Credit Scoring.
2- Credit Rating.
3- Insurance Scoring.

۱. مقدمه

گسترش بازارها و نهادهای مالی و به تبع آن، محصولات متنوع در این زمینه باعث شده تا فرآیند تأمین مالی و اخذ اعتبارات لازم برای پیشبرد امور، در سطح شرکت و افراد، به شکل سریع و قابل اطمینانی از الزامات و اولویتهای اقتصاد کشور محسوب شود. در این میان، کشورهای توسعه‌یافته توانسته‌اند زیرساخت‌های لازم را در این زمینه به خوبی فراهم نمایند؛ حال اینکه کشورهای در حال توسعه راهی طولانی پیش روی دارند، به طوری که آمار و ارقام بانک جهانی حاکی از این است که امروزه کمتر از ۲۵ درصد مردم ساکن در کشورهای در حال توسعه به خدمات مالی رسمی دسترسی دارند. این نسبت در بازارهای توسعه‌یافته بیش از ۹۰ درصد می‌باشد.

بانک‌ها در فرآیند توسعه خدمات مالی نقشی کلیدی را بر عهده دارند، در حالی که بانک‌ها منابع خود را عمدتاً به شرکت‌های بزرگ اختصاص می‌دهند و از آنجا که ارائه خدمات به کسب‌وکارهای کوچک و آحاد مردم، بسیار هزینه‌بر است، این بخش‌ها کمتر مورد توجه قرار می‌گیرند. طراحی و اعمال نظام سنجش اعتبار به عنوان عامل بسیار مهمی در توسعه خدمات مالی به صورت عادلانه در همه بخش‌ها نقش اساسی ایفا می‌نماید. هر چه فرآیند اعطای تسهیلات اعتباری در جامعه از جامعیت و نظام‌مندی بیشتری برخوردار باشد، بخش‌های اقتصادی به نحو بهتر و مطمئن‌تری به منابع مالی، دست یافته و خواهند توانست از این منابع به نحو بهینه استفاده نمایند. در صورتی که همزمان با رشد و توسعه بخش‌های اقتصادی و افزایش نیاز به منابع مالی، شاهد استقرار سیستم‌های مناسب در زمینه تسریع و تسهیل اعطای تسهیلات نباشیم، اعتباردهندگان با مشکلات بسیاری در زمینه کسب آگاهی از اهلیت اعتباری مشتریان بالقوه مواجه خواهند شد.

شکاف اطلاعاتی موجود میان اعتباردهنده و اعتبارگیرنده که از آن به عدم تقارن اطلاعات یاد می‌شود، اساس علمی شکل‌گیری نظام سنجش اعتبار و صنعت تسهیم اعتبار را تشکیل می‌دهد. عدم تقارن اطلاعات میان اعتباردهنده و اعتبارگیرنده موجب ایجاد انتخاب نامساعد، مخاطرات اخلاقی در زمینه تسهیلات اعتباری و در نتیجه

1- Asymmetric Information.

2- Adverse Selection.

3- Moral Hazard.

کاهش عملکرد اعتباردهندگان و همچنین افزایش قابل توجه مطالبات معوق و سررسید گذشته خواهد شد. به عبارت دیگر، چنین موضوعاتی باعث می‌شود تا برخی افراد قادر باشند با دریافت تسهیلات اعتباری از اعتباردهندگان، به سوءاستفاده از این موضوع اقدام نمایند. راه‌حلی که در دنیا برای مقابله با این چالش اندیشیده شده است، بهره‌گیری از سیستم‌های اطلاعات اعتباری و تسهیم اطلاعات مربوط به مشخصات و تاریخچه اطلاعات اعتباری مشتریان با سایر بانک‌ها و شرکت رتبه‌بندی و اعتبارسنجی می‌باشد. بهره‌گیری از این سامانه‌ها موجب شده تا از مشکل عدم تقارن اطلاعات میان اعتباردهنده و اعتبارگیرنده کاسته شده، اعتباردهندگان تصمیمات بهتری را در زمینه اعطای تسهیلات اعتباری اتخاذ نمایند و مشتریان نیز با اتکا به پیشینه اعتباری خوب خود بتوانند میزان بالاتری از تسهیلات اعتباری را دریافت نمایند.

۲. مفهوم سامانه اعتبارسنجی

امروزه بسیاری از مؤسسات اعتباری جهان به واسطه خدمات شرکت‌های سنجش اعتبار، به پایگاه داده‌های منسجم و کارا در زمینه اطلاعات درخواست‌کنندگان بالقوه و بالفعل اعتبار دسترسی دارند. شرکت‌های رتبه‌بندی و اعتبارسنجی در دهه‌های اخیر جایگاه ویژه‌ای در نظام پولی و مالی کشورها یافته و امروزه کمتر کشوری از خدمات این گونه شرکت‌ها بی‌بهره است. علی‌رغم آنکه بانک‌ها و سایر نهادهای اعتباردهنده از دیرباز به واسطه الزام آنها در جهت حفظ اسرار محرمانه مشتریان، تمایلی به تسهیم اطلاعات خود با نهادهای دیگر نداشته و به همین دلیل دریافت اطلاعات از سایر نهادهای مالی نیز امکان‌پذیر نبوده است، در پی احساس نیاز به در اختیار داشتن کلیه اطلاعات اعتباری اشخاص متقاضی اعتبار، نهادهایی تخصصی تحت عنوان شرکت‌های رتبه‌بندی و اعتبارسنجی در راستای کمک به سنجش بهینه ریسک اعتباری اعتبارگیرندگان شکل گرفته است. نهادهای مزبور، مهم‌ترین منبع اطلاعات اعتباری گذشته و حال دریافت‌کنندگان بالقوه و بالفعل اعتبار می‌باشند و به واسطه کاهش عدم تقارن اطلاعاتی در اعطای تسهیلات، موجب ایجاد زمینه مناسب برای مدیریت بهینه ریسک در مراکز اعطای اعتبار شده و نقش بسزایی در رشد و توسعه پایدار این گونه مراکز ایفا می‌نمایند. در سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۴، به دنبال افزایش ۶۰ درصدی میزان اعتبارات اعطایی در اندازه‌های کوچک، رشد نهادهای

سنجش اعتبار در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه افزایش چشمگیری داشته است. از همین رو شرکت‌های سنجش اعتبار نقش مهمی را در بازار اعتباری ایفا می‌نمایند. این گونه نهادها، ارزیابی دریافت‌کنندگان اعتبار را تسهیل نموده و به عنوان ابزار مؤثر تصمیم‌گیری و نظارتی عمل می‌نمایند. فقدان چنین سازوکاری باعث تشدید مخاطراتی همچون افزایش نکول و کاهش کارآیی بانکی در بخش اعتبارات خواهد شد. نهاد رتبه‌بندی و اعتبارسنجی از طریق ایجاد و توسعه سامانه اعتبارسنجی، هدف فوق را محقق می‌نماید. سامانه مذکور، سامانه‌ای است که با جمع‌آوری، ساماندهی، تلفیق، تطبیق و پردازش اطلاعات اعتباری مشتریان، این امکان را به بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری می‌دهد تا ضمن حصول شناخت مناسب از مشتری، تصمیم سریع، مناسب، کم‌ریسک و عادلانه‌ای را در اعطای تسهیلات اتخاذ نمایند. این سامانه با اتکا به اطلاعات جمع‌آوری شده افراد (حقیقی یا حقوقی) از طریق پایگاه داده‌ها و پردازش اطلاعات مزبور، ریسک اعتباری افراد را مشخص کرده و به بهبود فرآیند مدیریت ریسک اعتباری بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری کمک می‌نماید. شرکت سنجش اعتبار به عنوان یکی از بازوهای تصمیم‌گیری در سیستم بانکی، با استفاده از اطلاعات بانک‌ها و مؤسسات اعتباری تلاش می‌نماید تا تصمیم‌گیری اعتباری به شیوه‌ای مدرن و علمی انجام گیرد. در یک تعریف ساده و اجمالی شرکت رتبه‌بندی و اعتبارسنجی با تسهیم اطلاعات اعتباری بانک‌ها و مؤسسات اعتباری باعث می‌شود تا نهادهای شرکت‌کننده در تسهیم اطلاعات، بتوانند در یک چهارچوب توافق شده و مشخص، به اطلاعات اعتباری مشتری دسترسی داشته باشند. نکته اصلی و کلیدی در این زمینه، توانایی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در استفاده از اطلاعات اعتباری سایرین می‌باشد، زیرا در این صورت بانک‌ها قادر خواهند بود تا تصمیمات مناسب و کم‌ریسکی را در زمینه اعطای تسهیلات اعتباری اتخاذ نمایند.

۳. مشخصه‌های سامانه اعتبارسنجی

برخی از مشخصه‌های سامانه اعتبارسنجی به شرح زیر می‌باشد:

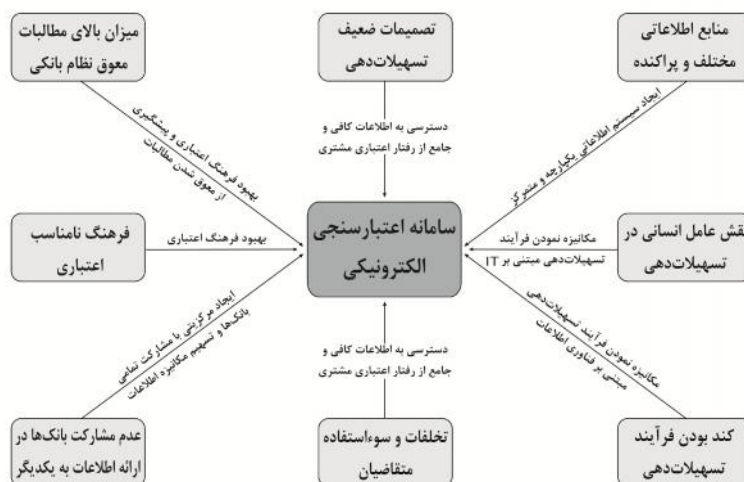
- برخورداری از آخرین و به‌روزترین فناوری روز دنیا.
- رعایت استانداردهای امنیتی و در نظر گرفتن انواع کانال‌های ارتباطی.
- گردش مکانیزه اطلاعات نظام بانکی بدون دخالت عامل انسانی.

- تطبیق با استانداردهای جهانی سامانه اعتبارسنجی.
- قابلیت برقراری ارتباط با سایر پایگاه داده‌های موجود در کشور.
- برخورداری از نظرات و خواسته‌های نظام بانکی در طراحی آن متناسب با شرایط بومی کشور.
- قابلیت توسعه و افزودن سیستم‌های پشتیبان تصمیم^۱ نوین در زمینه‌های امتیازدهی اعتباری، تصمیم‌سازی، ساماندهی وصول مطالبات، اعتبارسنجی حوزه بیمه، لیزینگ و سایر سیستم‌های پشتیبان تصمیم مدیریت ریسک.

۴. ایجاد سامانه اعتبارسنجی

سامانه اعتبارسنجی الکترونیکی، مرکزی است یکپارچه، متمرکز و مکانیزه که از اطلاعات مرتبط با رفتار اعتباری مشتریان تشکیل شده و در بهبود فرهنگ اعتباری، کاهش مطالبات معوق بانک‌ها و تصمیم‌گیری صحیح مبتنی بر روش‌های نوین، نقش مؤثری را ایفا می‌نماید. سامانه مذکور کارکردهای مختلفی دارد که برخی از آنها به شرح نمودار زیر می‌باشد:

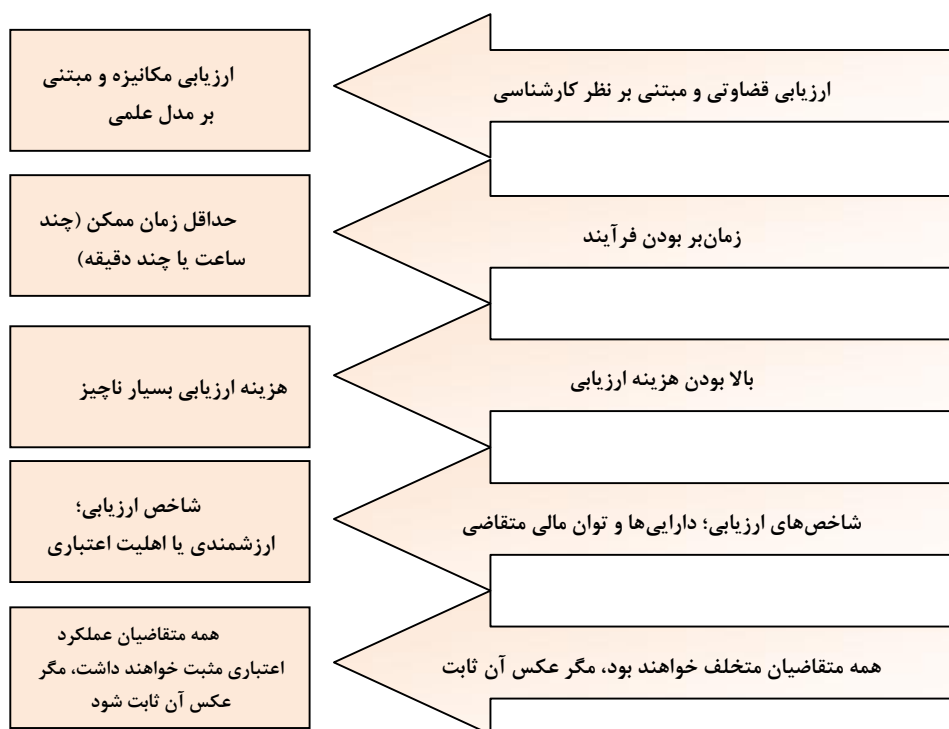
نمودار ۱- کارکردهای سامانه اعتبارسنجی الکترونیک

۵. نقش و کارکرد سامانه اعتبارسنجی

ایجاد و توسعه سامانه اعتبارسنجی نوعی حرکت از رویکرد سنتی و دستی به رویکردها و فناوری‌های نوین تسهیلات‌دهی می‌باشد. روش‌های جدید مبتنی بر ارزیابی یا سنجش اهلیت، منطبق با رویکردهای نوین بوده و شاخص‌های آن از دستاوردهای این پیشرفت جهانی بهره می‌برند. در روش‌های نوین که بر پایه اصول و دانش الکترونیکی است، ضمن توجه به کرامت انسانی، اصل متری اصلت برائت مبنای اصلی رفتار با مشتریان بانکی است.

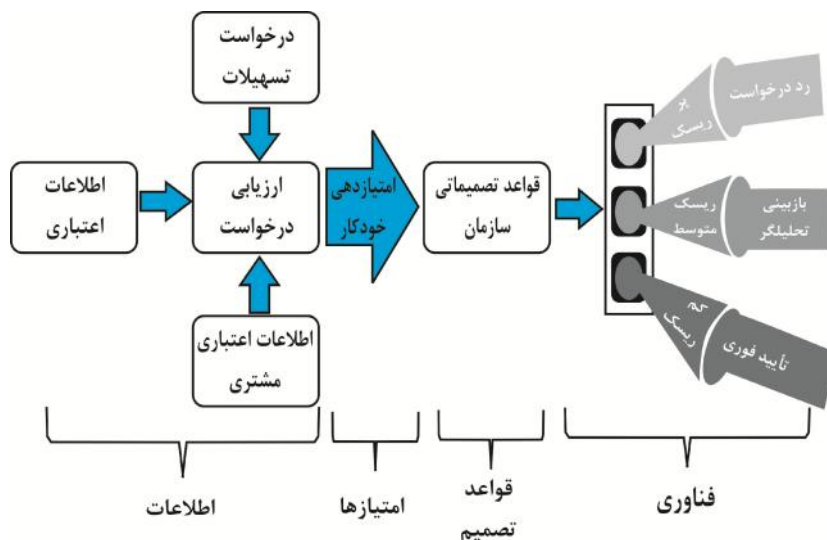
نمودار ۲- کارکرد سامانه اعتبارسنجی الکترونیک در حرکت از رویکرد سنتی به رویکرد نوین تسهیلات‌دهی

۶. سامانه اعتبارسنجی، عامل تسهیل در تصمیم‌گیری

سامانه اعتبارسنجی با تقویت عوامل تصمیم‌گیری مکانیزه، سرعت و دقت در تصمیمات را افزایش می‌دهد. با استفاده از امکانات این سامانه و ترکیب آن با اولویت‌های تصمیماتی سازمان، مشتری در یکی از سه گروه پرریسک، ریسک متوسط و کم‌ریسک قرار گرفته و امکان اتخاذ تصمیم نهایی و برخوردی مناسب با وی فراهم می‌شود.

نمودار ۳- کارکرد سامانه اعتبارسنجی در تسهیل تصمیم‌گیری اعطای تسهیلات

۷. مزایای عملیاتی شدن سامانه اعتبارسنجی

با توجه به مطالب فوق مشخص می‌شود که عملیاتی شدن سامانه اعتبارسنجی مزایای فراوانی دارد که برخی از آنها به قرار زیر می‌باشد:

- ایجاد عدالت در توزیع منابع و تسهیلات بانکی.
- کاهش مطالبات معوق به میزان قابل توجه.
- بهبود و مهندسی فرهنگ اعتباری و اقتصادی آحاد جامعه.
- تقویت تسهیلات‌دهی به بنگاه‌های اقتصادی کوچک و متوسط.

- افزایش کارآیی نظام بانکی از طریق افزایش دقت، سرعت و کاهش زمان و به حداقل رساندن نقش عامل انسانی در اعطای تسهیلات.
- افزایش رضایتمندی مشتریان از خدمات بانکی.
- افزایش ضریب نفوذ خدمات بانکی و اعتباری در کشور.

۸. جایگاه فناوری‌های نوین برای تبادل داده

نظر به اینکه هر یک از اعضای این سیستم، مانند بانک‌ها و سایر مؤسسات مالی و اعتباری برای برقراری ارتباطات مورد نیاز بین شعب و ادارات خود از سازوکارها و روش‌های گوناگونی استفاده می‌کنند، بنابراین در وضعیت ایده‌آل سرور اصلی سیستم سنجش اعتبار می‌بایست ارتباط سرور به سرور با یک سرور مرکزی در محل هر یک از اعضا، داشته و به صورت خودکار به تبادل داده بپردازد. سپس این سرور به بقیه کاربران در شعب یا ادارات مختلف سرویس ارائه دهد. بنابراین برقراری کانال ارتباطی مناسب بین سرور هر بانک با شعب و ادارات دیگر و همچنین تأمین امنیت آن، بر عهده بانک یا مؤسسه می‌باشد و سرور سیستم سنجش اعتبار می‌بایست با استفاده از یک کانال ارتباطی ایمن و پایدار با هر یک از سرورهای در نظر گرفته شده برای اعضا، در ارتباط باشد. با توجه به تجربه نظام بانکی کشور، در حال حاضر استفاده از سرویس MPLS^۱ شرکت مخابرات با اجرای پروتکل‌های امنیتی مورد نیاز، روش مناسبی می‌باشد.

ساختار سیستم و کارکردهای آن، تمام استانداردهای امنیتی بانکداری پیشرفته جهان را رعایت می‌نماید. در این راستا، از استاندارد رمزدهی SSL^۲ برای انتقال اطلاعات، سیستم پشتیبان کارا، قواعد قاطع سازمانی و غیره، برخوردار است. همچنین به منظور دستیابی به اهداف امنیتی سامانه تمام عملیات کاربران در درون آن ثبت می‌گردد.

۹. یکسان‌سازی فرمت اطلاعات ورودی سیستم در بانک‌ها

هر یک از بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری از نرم افزارها و پایگاه داده‌های مختلف

1- Multiprotocol Label Switching.

2- Secure Socket Layer.

استفاده می‌کنند. همچنین هیچ کدام اطلاعات را با فرمت یکسان و مشابه نگهداری و پردازش نمی‌کنند. بنابراین ایجاد یک سیستم پشتیبان تصمیم مبدل جهت تبدیل فرمت‌های مورد استفاده توسط بانک‌ها به فرمت مورد استفاده در سامانه اعتبارسنجی یکی از پیش‌نیازهای فنی اساسی در عملیاتی کردن این سیستم می‌باشد تا اطلاعات بر اساس یک فرمت استاندارد وارد سیستم سنجش اعتبار شوند.

استفاده‌کنندگان می‌توانند از طریق رابط XML^۱ برای ارتباط کاملاً خودکار و همچنین از طریق رابط HTML^۲ جهت ارتباط غیرمکانیزه به سیستم متصل شوند. اعضا و استفاده‌کنندگان سیستم به طور دوره‌ای باید اطلاعات مربوط به مشتریان و وضعیت قراردادهای آنان را در سیستم سنجش اعتبار به‌روزرسانی نمایند. به‌روزرسانی دوره‌ای تمامی اطلاعات، از اصول اساسی سیستم به شمار می‌آید. به‌روزرسانی داده‌ها از طریق بچ‌های (اطلاعات دسته‌ای) ماهیانه از طریق فرمت XML یا دستی امکان‌پذیر است. سیستم به صورت مکانیزه، اعتبار و درستی داده‌های ذخیره شده را بررسی می‌نماید.

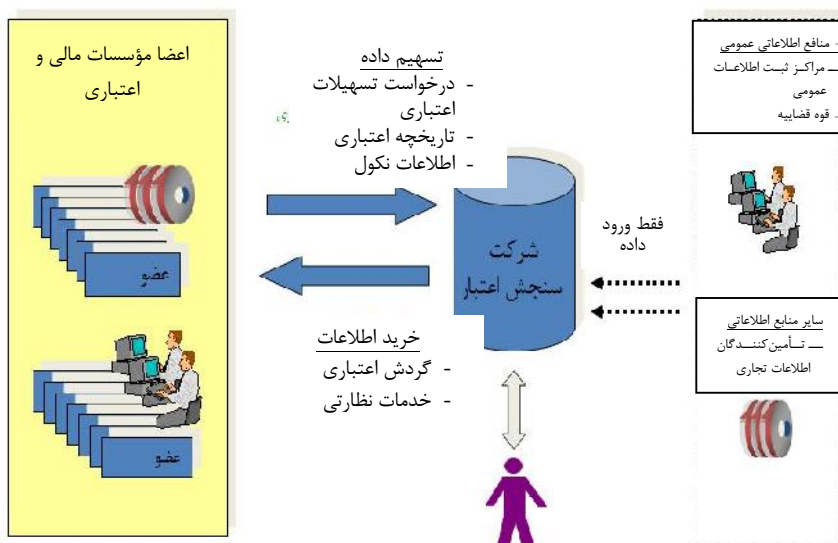
منابع قابل توجهی از اطلاعات اضافی را نیز می‌توان به سادگی به صورت دوره‌ای و یا از طریق بهره‌گیری از وب‌سرویس‌ها (به‌روزرسانی دوره‌ای یا تنها از طریق استعلام برخط^۳ در زمان ایجاد گزارش‌های اعتباری) در پایگاه داده اصلی ذخیره نمود. معماری سامانه به گونه‌ای است که با نیازهای فعلی استفاده‌کنندگان و کاربران مطابق می‌باشد و امکان ارتقای فنی آن در آینده نیز فراهم است.

۱۰. گردش اطلاعات در سامانه اعتبارسنجی

داده‌های مورد نیاز سامانه از طریق تأمین‌کنندگان اطلاعات و سایر پایگاه داده‌ها مانند شرکت پست، ثبت احوال و قوه قضاییه، جمع‌آوری و ذخیره می‌گردند. پس از پردازش، این اطلاعات در قالب گزارش اعتباری در اختیار استفاده‌کنندگان و مشتریان قرار می‌گیرد.

1- Extensible Markup Language.
2- Hyper Text Markup Language.
3- Batch.
4- Online.

نمودار ۳- گردش اطلاعات در سامانه اعتبارسنجی

مشتریان حقیقی و حقوقی می‌توانند به اطلاعات خود دسترسی داشته باشند

در یک مدل ساده فرآیند سنجش اعتبار به این صورت می‌باشد که :
 متقاضی به شعبه‌ای از یک بانک یا مؤسسه اعتباری مراجعه نموده و دریافت تسهیلات اعتباری را درخواست می‌کند. شعبه، جهت سنجش رفتار اعتباری و وضعیت عملکرد اعتباری او در سایر سازمان‌ها و نهادهای مرتبط، از شرکت سنجش اعتبار، استعلام می‌نماید. این درخواست می‌تواند از طریق اداره مرکزی مؤسسه (بانک) و یا مستقیماً از طریق شعبه مذکور ارسال گردد. سیستم سنجش اعتبار، پس از وصول درخواست و با توجه به اطلاعاتی که از سایر منابع اطلاعاتی بیرونی گردآوری می‌کند، پردازش لازم را انجام داده و به صورت برخط پاسخ استعلام را ارسال می‌نماید. چنانچه درخواستی منجر به اخذ تسهیلات گردد، شعبه یا بانک عامل می‌بایست در فواصل زمانی مشخص، اطلاعات مربوط به بازپرداخت تسهیلات اخذ شده توسط مشتری را به صورت مکانیزه به شرکت سنجش اعتبار ارسال نماید تا این اطلاعات نیز بتواند مبنای رتبه اعتباری مشتری مذکور در آینده گردد.

با توجه به حجم تراکنش‌های اعتباری بانک‌ها و سایر مؤسسات اعتباری و همچنین تعداد شعب و مؤسسات استفاده‌کننده از سیستم و نیز منابع گوناگونی که

مرجع اطلاعاتی این سیستم می‌باشند، پرواضح است که اعمال موفق چنین سیستم و سازوکاری با استفاده از بسترهای بانکداری و همچنین ابزارهای مدرن و به‌روز فناوری اطلاعات و ارتباطات، خصوصاً بستر وب و اینترنت، عجین می‌باشد. به عبارت دیگر، اعمال موفق نظام سنجش اعتبار در بستر بانکداری الکترونیکی مناسب امکان‌پذیر بوده و نظام بانکی در صورت ایجاد چنین بستری، سریع‌تر قادر خواهد بود تا از اثرات نظام سنجش اعتبار در ابعاد مختلف، از جمله تسریع و تسهیل اعطای تسهیلات اعتباری، بهبود و مهندسی فرهنگ اعتباری در جامعه، گسترش و توزیع عادلانه خدمات مالی در جامعه بهره‌مند شده و به عبارتی ساده‌تر شاهد عدالت در نظام بانکی خواهیم بود.

۱۱. مطالعه موردی شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران، شرکت سنجش اعتبار در ایران

شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به موجب مصوبه مورخ ۱۳۸۵/۶/۲۷ مجمع مؤسس در تاریخ ۱۳۸۵/۸/۱۳ به صورت سهامی خاص و با مساعدت بانک مرکزی و وزارت امور اقتصادی و دارایی و مشارکت نهادهای پولی و سرمایه‌ای کشور، تأسیس و فعالیت خود را آغاز نموده است.

۱۱-۱. بیانیه چشم انداز

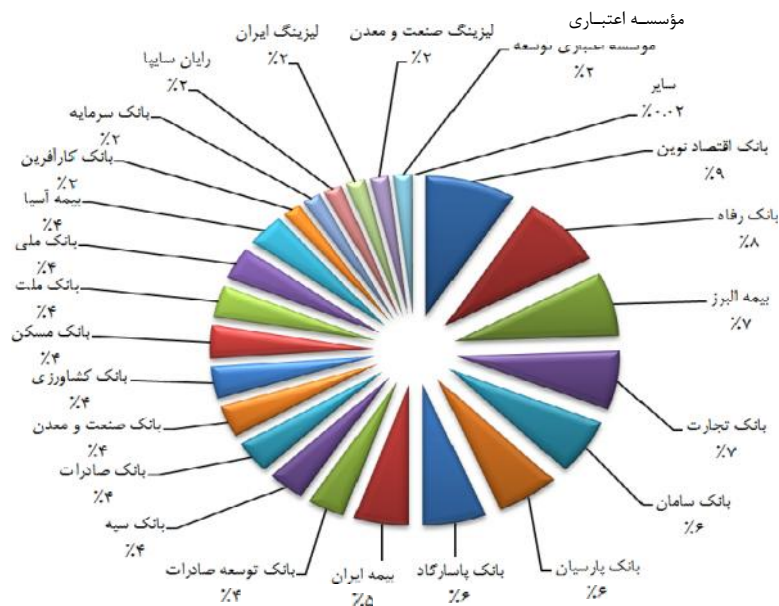
«تبدیل‌شدن به شرکتی منحصر به فرد، پیشرو، متعهد و قابل اعتماد در زمینه خدمات رتبه‌بندی اعتباری در راستای کمک به ایجاد یک محیط اعتباری شفاف در کشور»

۱۱-۲. بیانیه مأموریت

«شرکت مأموریت دارد تا با ارائه اطلاعات پردازش شده بر توانایی مدیریت ریسک اعتباری اعضای خود بیفزاید. بنابراین شرکت خود را در برابر اعضایش متعهد می‌داند تا:

- عملیات شرکت بی‌طرفانه، مستقل و قابل اعتماد باشد.
- از صحت و سازگاری اطلاعات اطمینان حاصل نماید.
- از اطلاعات خصوصی و امنیت اطلاعات مشتریان حفاظت نماید.»

نمودار ۴- ترکیب سهامداری شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران

شرکت رتبه‌بندی اعتباری ایران، چهارمین شرکت سنجش اعتبار فعال طبق طبقه‌بندی بانک جهانی^۱ را به عنوان شریک فنی بین‌المللی خود، انتخاب و در قالب قرارداد همکاری استراتژیک، در تلاش است تا دانش فنی اجرای سیستم سنجش اعتبار را در کشور اعمال نماید.

اهم اقداماتی که در راستای اعمال این سیستم اجرا شده است به شرح زیر می‌باشد:

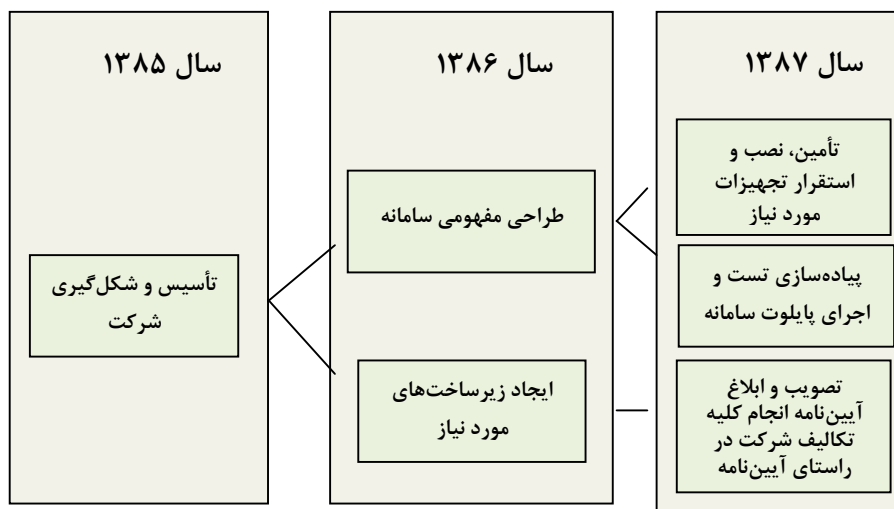
- ۱- طراحی سیستم جامع سنجش اعتبار شامل ساختار داده، ساختار و معماری بانک اطلاعاتی، ساختار امنیتی، سازوکار ارتباطی و غیره.
- ۲- تدوین و تکمیل چهارچوب حقوقی و قانونی:
- صدور موافقت اصولی با فعالیت شرکت از طرف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

1- Creditinfo

2- Credit Bureau Service (CBS).

- قانون طرح تسهیل اعطای تسهیلات که در اردیبهشت سال ۱۳۸۶ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید.
- آیین‌نامه نظام سنجش اعتبار که در اسفند سال ۱۳۸۶ به تصویب دولت رسیده و در ۱۷ فروردین ماه سال جاری ابلاغ گردید.
- نظام‌نامه سنجش اعتبار که نظرات مشاورین حقوقی و بانکی در مورد آن اخذ شده و در آیین‌نامه سنجش اعتبار امضای آن توسط بانک‌ها الزامی شمرده شده است.
- دریافت رضایت‌نامه از مشتریان به عنوان یکی از سازوکارهای حقوقی در آیین‌نامه مورد تأکید قرار گرفته است.
- ۳- فرهنگ‌سازی نظام جامع سنجش اعتبار:
 - برگزاری کارگاه‌های تخصصی سنجش اعتبار در حوزه نظام بانکی و بیمه با حضور متخصصین شریک بین‌المللی شرکت و مشارکت نمایندگان وزارت امور اقتصادی و دارایی، بیمه مرکزی، بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری.
 - برگزاری نخستین همایش بین‌المللی نظام جامع سنجش اعتبار با مشارکت گسترده.
 - طراحی و اعمال سایت اینترنتی پویای شرکت و اطلاع‌رسانی اخبار نظام سنجش اعتبار به آدرس: www.IranCreditScoring.com.
 - ارائه مقالات تخصصی و مصاحبه با جراید و رسانه‌ها در خصوص فرهنگ‌سازی نظام سنجش اعتبار.

نمودار ۴- اهم اقدامات انجام شده در راستای ایجاد سامانه اعتبارسنجی الکترونیک

۱۲. سامانه اعتبارسنجی بانکی شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران

همان‌طور که در این مقاله ذکر شد، کلیه اطلاعات جمع‌آوری شده از پایگاه داده‌های مختلف در سامانه اعتبارسنجی، ذخیره و پردازش می‌شوند. جریان و گردش اطلاعات در سامانه اعتبارسنجی شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران به شرح نمودار ۵ می‌باشد.

شرکت در راستای عملیاتی نمودن سامانه اعتبارسنجی، از ابتدای سال مالی ۱۳۸۸ اقدام به دریافت اطلاعات اعتباری مشتریان بانک‌های دولتی در سامانه نموده و بانک‌ها، اطلاعات اعتباری مشتریان خود را در دوره‌های زمانی یک ماهه در سامانه، به‌روزرسانی می‌نمایند؛ به طوری که تا انتهای سال ۱۳۸۸ بیش از ۴ میلیون رکورد اطلاعات تسهیلات اعطایی بانک‌های دولتی در سامانه به‌روزرسانی شده و آماده دریافت گزارش می‌باشد. همچنین در سال ۱۳۸۸ کلیه زیرساخت‌های فنی و اطلاعاتی مورد نیاز در بانک‌ها فراهم شده و بانک‌های دولتی از شهریور ماه سال گذشته، اقدام به دریافت گزارش اعتباری مشتریان خود از سامانه نموده‌اند. در راستای تکمیل چهارچوب حقوقی و قانونی فعالیت شرکت، بانک مرکزی در سال گذشته موافقت اصولی خود را

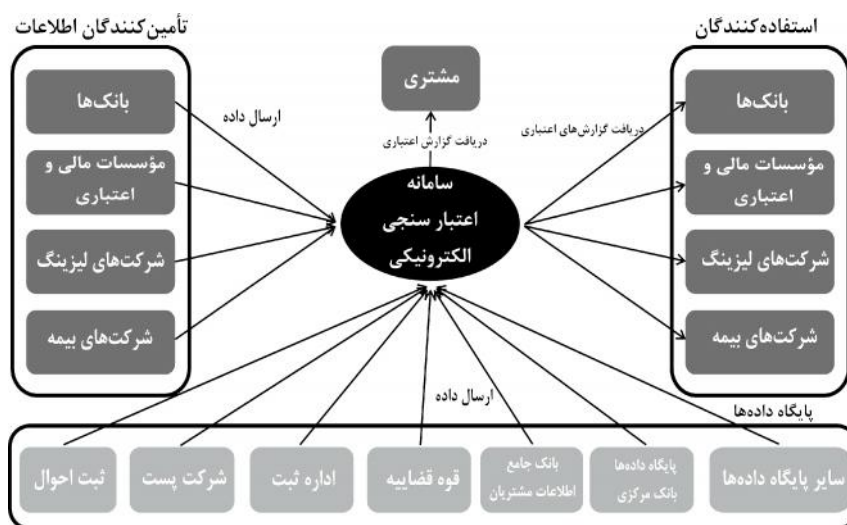
با فعالیت شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران در زمینه رتبه‌بندی و اعتبارسنجی در نظام بانکی صادر نمود. از سوی دیگر، با توجه به الزام پایگاه داده‌های بیرونی موجود در کشور به تأمین اطلاعات مورد نیاز سامانه اعتبارسنجی، مکاتبات، پیگیری‌ها و بررسی‌های کارشناسی مورد نیاز انجام شده که در آینده نزدیک زمینه ارتباط آنها با سامانه اعتبارسنجی فراهم می‌گردد.

۱۳. گزارش‌های اعتباری سامانه اعتبارسنجی بانکی

حاصل تسهیم اطلاعات میان منابع اطلاعات بیرونی، اعضا و سامانه اعتبارسنجی گزارش‌هایی است که با درخواست کاربر، این اطلاعات پردازش شده تلفیق و با نام گزارش‌های اعتباری ارائه می‌گردند.

گزارش‌های اعتباری که بیانگر رفتار و وضعیت اعتباری اشخاص می‌باشد، کاربردهای گوناگونی در صنایع مختلف به همراه دارد. به عنوان نمونه بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری به منظور تسهیل در فرآیند اعطای تسهیلات، شناسایی ریسک مشتریان، آگاهی از احتمال نکول و پیشگیری از تخلفات به این گزارش‌ها مراجعه می‌نمایند. شرکت‌های بیمه نیز این گزارش‌ها را در محاسبه ریسک بیمه‌ای شخص و جلوگیری از تخلفات و تقلبات رایج در بخش‌های مختلف بیمه به کار می‌برند. این گزارش‌ها، شرکت‌های لیزینگ را در شناسایی مشتریان خویش و کسب اطمینان از وصول تعهدات آنها یاری می‌رساند و همچنین اشخاص حقیقی و حقوقی نیز می‌توانند با دریافت و بررسی گزارش اعتباری خود به شناسایی موارد منفی و مثبت خویش در گزارش‌ها، پرداخته و در جهت بهبود آن اقدام نمایند.

نمودار ۵- جریان و گردش اطلاعات در سامانه اعتبارسنجی شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران

همان‌طور که گفته شده گزارش‌های اعتباری محصول نهایی سامانه اعتبارسنجی می‌باشد که متشکل از انواع گوناگونی است:

- گزارش اعتباری خام.
- گزارش اعتباری سوابق.
- گزارش اعتباری پایه.
- گزارش اعتباری استاندارد.
- گزارش اعتباری پیشرفته.
- گزارش اعتباری کامل.

اطلاعات موجود در گزارش‌های اعتباری سامانه اعتبارسنجی موارد زیر را

دربرمی‌گیرد:

- اطلاعات مثبت و منفی مشتریان.
- اطلاعاتی در خصوص اشخاص حقیقی و حقوقی.

- اطلاعات مرتبط با نقش‌های مختلف اشخاص: متقاضی اصلی، متقاضی فرعی، ضامن.
- اطلاعات تفصیلی در خصوص مراحل تسهیلات اشخاص حقیقی، مانند درخواست موجود و خاتمه عادی و خاتمه زودتر از موعد قرارداد، نحوه بازپرداخت و نکول وام.
- اطلاعاتی از تعهدات غیرمستقیم شخص.
- اطلاعاتی از استعلام‌های صورت گرفته از شخص.
- حاوی اطلاعاتی راجع به پرداخت قبوض آب، برق، خریدهای اعتباری و غیره (بنا به تکامل سیستم این اطلاعات وارد می‌شود).
- در دسترس بودن سابقه اعتباری ۵ ساله در سیستم. حتی اگر بازپرداخت تسهیلات خاتمه یافته باشد، سایر اطلاعات در سیستم بایگانی می‌شود.
- اطلاعاتی راجع به جنبه‌ها و عوامل ریسک مربوط به مشتری.

۱۴. سامانه گزارشگری بیمه‌ای

شرکت در راستای دستیابی به هدف خود در زمینه ارائه خدمات گزارشگری اعتباری به شرکت‌های بیمه، طراحی و اعمال سامانه گزارشگری بیمه‌ای را در اردیبهشت ماه سال ۱۳۸۸ به اتمام رسانیده و اولین نسخه آزمایشی آن در سایت اعتبارسنجی نصب گردیده است. با توجه به ابلاغ آیین‌نامه نظام سنجش اعتبار و توافقنامه منعقد میان وزیر امور اقتصادی و دارایی و رئیس کل بانک مرکزی به شرکت‌های بیمه، چهارچوب‌های استاندارد، دریافت و به‌روزرسانی اطلاعات اعتباری بیمه‌ای برای شرکت‌های بیمه ارسال گردیده و در سال ۱۳۸۹ اقدامات لازم در خصوص عملیاتی شدن آن صورت خواهد پذیرفت.

۱۵. جمع‌بندی

یکی از اصلی‌ترین وظایف مدیران بانک‌ها مدیریت ریسک می‌باشد. بر همین اساس، از عمده‌ترین اهداف بانک‌ها، سنجش میزان ریسک اعتباری مشتریان در راستای به حداقل رساندن نکول‌ها و زیان‌های پیامد آنان است. در کشورهای توسعه‌یافته، ارائه‌دهندگان تسهیلات اغلب با اتکا به سنجش اعتبار و

بر اساس برآورد ریسک مشتری (که برگرفته از عملکرد گذشته اعتباری وی می‌باشد) اقدام به تصمیم‌گیری در اعطای تسهیلات می‌نمایند. با وجود اینکه استفاده از سنجش اعتبار به دهه ۱۹۵۰ برمی‌گردد، اما استفاده از این تکنیک در دهه ۱۹۹۰ رونق فراوانی یافته و موجب انقلابی در صنعت خدمات مالی و افزایش کارایی و تسریع در اعطای تسهیلات شده است به طوری که در تحقیقات انجام شده اذعان شده است که بیش از ۷۰ درصد از بانک‌های بزرگ از نتایج نظام جامع و یکپارچه سنجش اعتبار برای اعطای تسهیلات به بنگاه‌های کوچک استفاده می‌نمایند.

در سال‌های اخیر کشورهای در حال توسعه نیز توجه ویژه‌ای را به استفاده از این تکنیک‌ها نموده‌اند و تمام تلاش خود را برای بهره‌گیری از آن با استفاده از کادر مجرب داخلی و مشاورین خارجی به کار گرفته‌اند. برای دستیابی به این مهم در ایران، شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران ضمن فراهم نمودن سامانه اعتبارسنجی در نظام بانکی و بیمه‌ای کشور مطابق با استانداردهای جهانی و با استفاده از توانمندی‌ها و ظرفیت‌های داخلی، این فرصت را فراهم نموده است تا فرآیند تسهیلات‌دهی، تسهیل و تسریع شود.

منابع و مأخذ

فارسی

- ۱- شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران. (۱۳۸۶). *نظام جامع سنجش اعتبار (محور تحول رفتاری نظام بانکی)*. تهران: شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران.
- ۲- شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران. (۱۳۸۷). *نظام جامع سنجش اعتبار (گزارش‌گری، امتیازدهی و رتبه‌بندی اعتباری)*. تهران: شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران.
- ۳- شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران. (۱۳۸۸). *مجموعه مقالات نخستین همایش بین‌المللی نظام جامع سنجش اعتبار (گزارش‌گری، امتیازدهی و رتبه‌بندی اعتباری)*. تهران: شرکت مشاوره رتبه‌بندی اعتباری ایران.

انگلیسی

- 1- Akerlof, A., George. (1970). The market for "lemons": Quality uncertainty and the market mechanism. *The Quarterly Journal of Economics*, 84(3); 488-500.
- 2- Auronen, Lauri. (2003). *Asymmetric Information: Theory and Applications*. Helsinki: Helsinki University of Technology Department of Industrial Engineering and Management.
- 3- Boadway, Robin. (2006). *Entrepreneurship and Asymmetric Information in Input Markets*. Ontario: Queen's University, Department of Economics.
- 4- Bond, Erik. W. (1982). A direct test of the "lemons" model: The market for used pickup trucks; *The American Economic Review*, 72(4), 836-840.
- 5- Boyan Jovanovic. (1982). Favorable selection with asymmetric

- information. *The Quarterly Journal of Economics*, 97(3), 535–539.
- 6- Caglayan, Toper. (2004). *Turkish Credit Bureau Case: How and why the banks in the republic of turkey decided to share information in a voluntary basis*. Ankara: KKB Kredit Kayit Burosu A.S.
 - 7- Grossman, Sanford J. & Hart, Oliver D. (1983). Implicit contracts under asymmetric information. *The Quarterly Journal of Economics*, 98, 123–156.
 - 8- Hadlow, John (2003). *How a credit bureau enhances credit approval and risk management process: Integration of information and decision making tools*. Almaty: The first Central Asian Credit Bureau Conference.
 - 9- Hajeer, ECase Study: the development of the Saudi Arabian credit bureau from inception to the present. American MCS Solution, Saudi Arabia, from [www. Visa-asia.com/ap/.../korea-credit Bureau-Report-English.pdf](http://www.Visa-asia.com/ap/.../korea-credit-Bureau-Report-English.pdf).
 - 10- International Finance Corporation. (2006). *Credit Bureau Knowledge Guide*. Washington D.C: International Finance Corporation (IFC).
 - 11- International Finance Corporation. (2006). *Global Credit Bureau Status Report*. Washington D.C: International Finance Corporation (IFC).
 - 12- Rothschild, Michael, & Stiglitz, Joseph. (1976). Equilibrium in competitive insurance markets: An essay on the economics of imperfect information. *The Quarterly Journal of Economics*, 90(4), 629–649.